

Háskólinn
á Akureyri

Heilbrigðisvísindasvið
Hjúkrunarfræðideild 2011

Áhrif slæmrar fjárhagsstöðu fjölskyldunnar á
lífsánægju og sálvefræna líðan grunnskólanemenda
árin 2006 og 2010

Bjarkey Gunnlaugsdóttir

Eydís Inga Sigurjónsdóttir

Fanný Rósá Bjarnadóttir

Lokaverkefni til B.S. gráðu í hjúkrunarfræði

Leiðbeinandi

Hafdís Skúladóttir, lektor

Verkefni þetta er lokaverkefni til B.S. gráðu í hjúkrunarfræði.

Verkefnið unnu:

Bjarkey Gunnlaugsdóttir

Eydís Inga Sigurjónsdóttir

Fanný Rósá Bjarnadóttir

Það staðfestist hér með að lokaverkefni þetta fullnægir að mínum dómi kröfum til B.S.

prófs í hjúkrunarfræði

Hafdís Skúladóttir, leiðbeinandi

Útdráttur

Íslenska hagkerfið fíll í djúpa efnahagslægð í kjölfar meiriháttar truflunar á alþjóðlegum fjármagnsmörkum. Þegar slíkt áfall hendir þarf að huga vel að innviðum samfélagsins.

Bernskan er mikilvægasta mótnarskeið einstaklings og hætt við að óöryggi á þeim tíma valdi alvarlegum eftirmálum á fullorðinsárum.

Tilgangur rannsóknar þessarar var að kanna hvort breytingar hafi orðið á lífsánægju og sálvefrænni líðan grunnskólanemenda frá því þau voru í 6. bekk árið 2006 og þar til í 10. bekk árið 2010 með það í huga að í millitíðinni varð efnahagshrun á Íslandi. Einnig hvort fjárhagsstaða fjölskyldunnar hefði áhrif á lífsánægju og sálvefræna líðan milli ára sem og hvort munur væri á milli kynja.

Fengin voru gögn frá Heilsa og lífskjör skólanema (HBSC) sem er hluti alþjóðlegrar könnunar sem framkvæmd er í Evrópu á fjögurra ára fresti í 6., 8. og 10. bekk og notuð lýsandi rannsóknaraðferð. Samtals svöruðu 7746 grunnskólanemendur spurningunum sem valdar voru til úrvinnslu, í 6. bekk árið 2006 voru það 3889 nemendur og í 10. bekk 2010 voru nemendurnir 3857. Í ljós kom að stúlkur mátu sálvefræna líðan sína verri en drengir bæði árin og einnig var lífsánægja þeirra minni en drengjanna árið 2010 en hafði verið meiri 2006. Þeim sem töldu fjárhagsstöðu fjölskyldunnar slæma og mátu lífsánægju undir 6 á stiga Cantrils fjölgaði milli ára. Einnig fjölgaði þeim sem töldu bæði fjárhagsstöðu fjölskyldunnar og sálvefræna líðan slæma milli ára sem er í samræmi rannsókn sem segir að verri félagshagfræðileg staða fjölskyldunnar eigi samleið með lakari heilsu barnanna.

Rannsakendur vonast til að niðurstöðurnar verði til þess að fagfólk innan heilbrigðiskerfisins og menntakerfisins verði meðvitaðra um áhrif fjárhagserfiðleika á það mótnartímabil sem bernskan er og áhrif þess fram á fullorðinsár. Þannig er hægt að koma viðeigandi fræðslu og aðstoð til þeirra sem þurfa á að halda.

Lykilhugtök: Grunnskólanemendur, lífsánægja, sálvefræna líðan, HBSC, slæm fjárhagsstaða.

Abstract

The Icelandic economy experienced a deep economic crisis following a major interruption in international stock exchange in the year 2008. Youth is the most important developmental period of a person's lifetime and if insecurity develops at that stage there might be risk of repercussions in adulthood.

The purpose of this study was to examine if there had been changes in life satisfaction and psychosomatic well-being of school-aged children from the time they were in the 6th grade (of Icelandic schools) in the year 2006 to the time they were in 10th grade in the year 2010 with the economic crisis in Iceland in mind.

Data was obtained from the study Health Behaviors in School-Aged Children (HBSC) which is part of a national survey that is administered to school-aged children in Europe every four years in the 6th, 8th and 10th grade and quantitative method is used. In total 7746 children answered the questions which were chosen to process, 3889 children from the 6th grade in the year 2006 and 3857 children from the 10th grade in the year 2010. The results show that girls evaluate their psychosomatic well-being to be worse than the boys both years. The girls also evaluate their life satisfaction to be worse in the year 2010 but life satisfaction was higher amongst girls in the year 2006. Children who evaluated their socioeconomic status to be poor and their life satisfaction under six in Cantril's ladder grew in numbers between years. There was also an increase in the group of children who evaluated their financial standing and their psychosomatic well-being to be poor which is in coherence with other research. Researchers hope that the results will make public health care workers and educational system workers more aware of the effect financial difficulties can have on a child's youth and it's journey to adulthood so proper education can be passed on to those who need it.

Key concept: school aged children, life satisfaction, pshycosomatic well-being, HBSC, poor financial standing.

Efnisyfirlit

Útdráttur	iii
Abstract	iv
Myndaskrá	viii
Töfluskrá	ix
Pakkarorð	x
Kafli 1 Inngangur	12
Bakgrunnur rannsóknar	12
Tilgangur rannsóknar.....	15
Rannsóknarspurningar.....	16
Tilgáтур	16
Skilgreining hugtaka.....	16
Val á rannsóknaraðferð.....	17
Gildi fyrir hjúkrun	18
Uppbygging skýrslu.....	18
Heimildaleit	19
Lykilhugtök	19
Kafli 2 Fræðileg umfjöllun.....	20
Lífsánægja grunnskólabarna.....	20
Sálvefræn líðan barna	25
Efnahagshrunið á Íslandi	27
Áhrif slæmrar fjárhagsstöðu á fjölskylduna.	27

Langtímaáhrif slæmrar fjárhagsstöðu á fjölskylduna.....	29
Samantekt	33
Kafli 3 Aðferðafræði	34
Rannsóknaraðferð.....	34
Rannsóknarspurningar.....	35
Tilgáтур	35
Úrtak og þýði	35
Gagnasöfnun og greining gagna	36
Mælingar.....	37
Siðferðislegar vangaveltur	39
Samantekt	40
Kafli 4 Niðurstöður rannsóknarinnar	42
Lífsánægja grunnskólabarna.....	42
Fjárhagsstaða fjölskyldunnar.....	46
Tengsl lífsánægju við fjárhagsstöðu fjölskyldunnar.....	49
Sálvefræn líðan grunnskólabarna	51
Samantekt	63
Kafli 5 Umfjöllun um niðurstöður rannsóknar.....	64
Hefur slæm fjárhagsstaða fjölskyldunnar áhrif á lífsánægju grunnskólanemenda?	64
Er munur á lífsánægju drengja og stúlkna fyrir og eftir efnahagshrun?	66
Er munur á sálvefrænni líðan drengja og stúlkna fyrir og eftir efnahagshrun?	67
Hefur slæm fjárhagsstaða fjölskyldunnar áhrif á sálvefræna líðan barna?.....	69

Samantekt	70
Kafli 6 Notagildi rannsóknar og tillögur að framtíðarrannsóknum.....	72
Takmarkanir rannsóknarinnar	72
Hagnýtt gildi rannsóknar fyrir hjúkrun.....	72
Hagnýtt gildi fyrir hjúkrunarrannsóknir	73
Hagnýtt gildi fyrir hjúkrunarstjórnun	74
Hagnýtt gildi fyrir hjúkrunarmenntun	74
Hagnýtt gildi fyrir samfélagið	74
Tillögur að framtíðarrannsóknum.....	75
Samantekt	76
Heimildaskrá	77
Fylgiskjal A Spurningalisti HBSC fyrir 6. bekk 2006 (C-form).....	82
Fylgiskjal B Spurningalisti HBSC fyrir 10. bekk 2010 (fyrir eldri nemendur).	83

Myndaskrá

Mynd 4.1 Stigi Cantrils – lífsánægja.....	43
Mynd 4.2 Meðaltal lífsánægju grunnskólanemenda árin 2006 og 2010	44
Mynd 4.3 Meðaltal lífsánægju grunnskólanemenda eftir kyni og ártali	44
Mynd 4.4 Lífsánægja – skipting eftir kyni.	45
Mynd 4.5 Fjárhagsstaða fjölskyldunnar að mati grunnskólanemenda	47
Mynd 4.6 Fjárhagsstaða fjölskyldunnar eftir kyni og ártali	48
Mynd 4.7 Skipting lífsánægju undir 6 eftir fjárhagsstöðu og ári	49
Mynd 4.8 Lífsánægja undir 6 og slæm fjárhagsstaða.....	50
Mynd 4.9 Sálvefræn líðan	52
Mynd 4.10 Sálvefræn líðan - drengir	53
Mynd 4.11 Sálvefræn líðan - stúlkur.....	54
Mynd 4.12 Áhrif fjárhagsstöðu á sálvefræna líðan	55
Mynd 4.13 Slæm sálvefræn líðan og fjárhagsstaða.....	56
Mynd 4.14 Skipting sálvefræna einkenna hjá drengjum.....	58
Mynd 4.15 Skipting sálvefræna einkenna hjá drengjum	59
Mynd 4.16 Skipting á sálvefrænum einkennum hjá stúlkum.....	61
Mynd 4.17 Skipting sálvefræna einkenna hjá stúlkum	62

Töfluskrá

Tafla 4.1 Stigi Cantrils - lífsánægja	42
Tafla 4.2 Hversu gott telur þú fjölskyldu þina hafa það fjárhagslega?	46
Tafla 4.3 Hlutfall mats á lífsánægju hjá þeim sem meta fjárhagsstöðu fjölskyldunnar slæma	50
Tafla 4.4 Sálvefræn líðan	51
Tafla 4.5 Skipting á sálvefrænum einkennum hjá drengjum.....	57
Tafla 4.6 Skipting á sálvefrænum einkennum hjá stúlkum	60